

LES INSTAL·LACIONS ESPORTIVES I EL LLEURE

Equipaments esportius

Antonio Moreno i Ruiz, Professor de Planificació de l'Activitat Física i la recreació, INEF Catalunya

Introducció

Per poder desglossar aquest interessant tema, hauríem de partir d'una clara concepció de temps lliure i lleure i a la vegada definir d'una manera oberta què entenem per equipament esportiu. Sens dubte com intentarem demostrar més endavant, podem avançar que les diverses concepcions ideològiques i filosòfiques que tingui cadascú sobre els aspectes anteriorment esmentats, marcaran el present i el futur dels equipaments esportius.

Conceptualitzar el temps lliure i el lleure, comporta intrínsecament una tasca que podria caure en el simplisme i això seria per part meua una lleugeresa que no em puc permetre.

Existeix un debat ideològic molt interessant sobre les diverses concepcions del temps lliure i el lleure. Cadascuna influenciada per models ideològics contraposats. El professor Frederic Munné ha realitzat un estudi molt seriós i interessant sobre els diferents so-

ciòlegs i estudiosos d'aquesta temàtica, entre els que podem destacar a FROMM, MARCUSE, RIESMAN i DE GRAZIA als Estats Units, FRIEDMAN, LEFEVRE, DUMAZEDIER a França i ETRUSHIN a la URSS.

Què entenem per temps lliure i lleure?

El temps lliure i el lleure presenten uns trets, en la nostra societat, que són característics només de les pautes socials que sorgeixen de la civilització industrial.

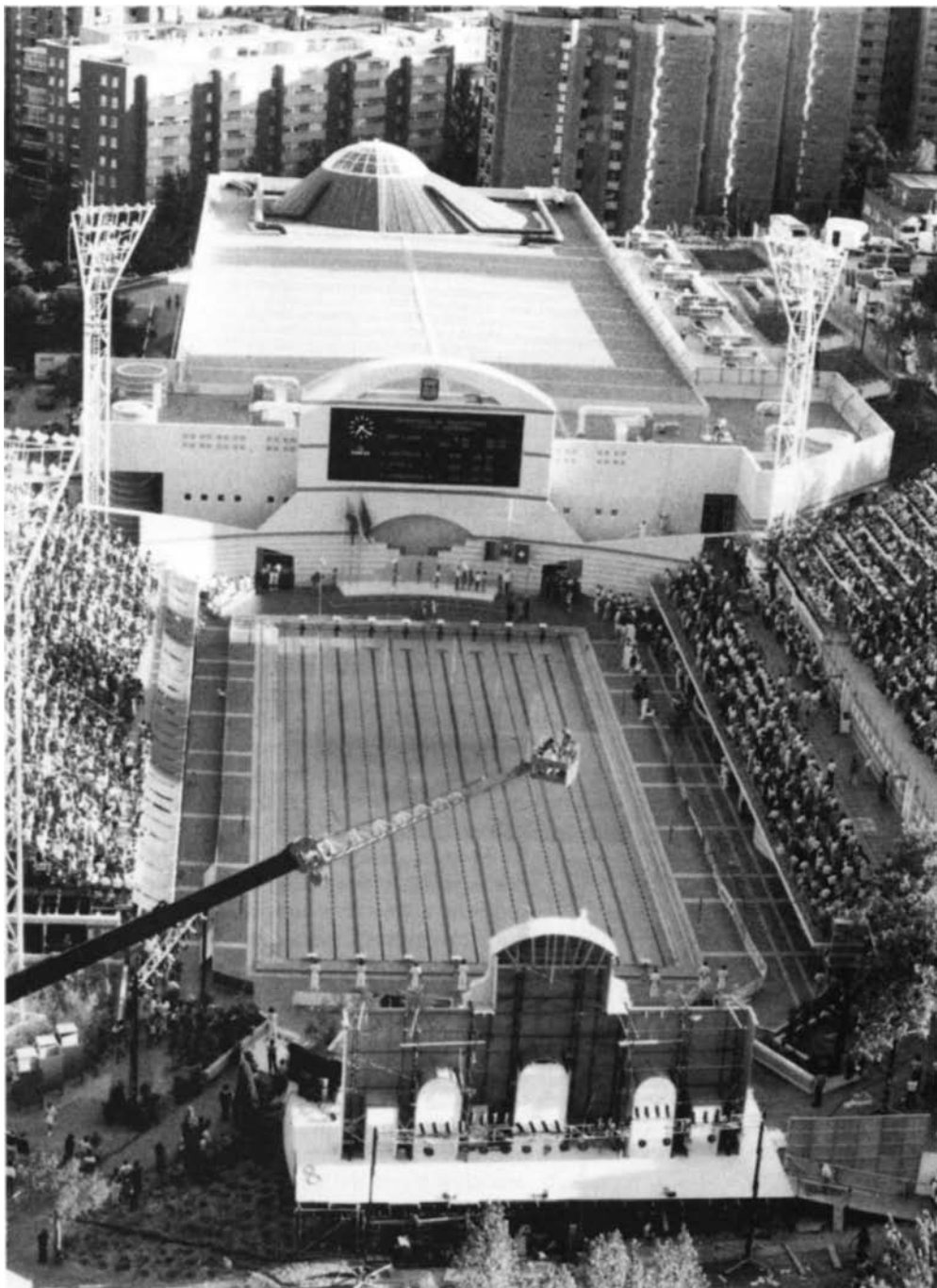
S'ha de recordar també que a l'entorn d'aquest tema hi ha obert un debat conceptual i ideològic, que fa que els diversos estudiosos i tractadistes del "temps lliure" i del "lleure", mantinguin posicions discordants i en molts casos enfrontades.

Podem dir que el segle XX ha marcat una nova era sobre el que podríem dir-ne la nova civilització del lleure. Podem estar d'acord en alguns dels punts

que Lluís Racionero planteja en el seu llibre *Del paro al ocio*. Sens dubte els avenços que la gran majoria de la població i, per tant, la classe treballadora, ha aconseguit en les últimes dècades del segle, ha donat com a resultat més temps lliure als ciutadans, el qual sens dubte s'ha restat al temps de treball.

El consum de masses ha fet possible que extensos sectors de la població accedeixin a activitats considerades fins ara "ostentoses", com per exemple: viatges, turisme o esports. De tota manera s'ha de tenir en compte, que l'abast de totes aquestes ofertes d'activitats de lleure, es limita a la població amb un poder adquisitiu per sobre de la mitjana, restant, per tant, gran part de la població en una situació marginal. És cert que estem avançant cap a una civilització del lleure, però també és cert que en el decurs del camí s'allunyen, estanquen o retrocedeixen grans grups socials que per la seva situació d'ATUR I INCULTURA poden estar

El lleure es presenta com un conjunt d'ocupacions a les que l'individu s'hi pot dedicar voluntàriament, tant per divertir-se, com per desenvolupar la seva informació o formació desinteressada.

marginats inclús en els ESTATS DE BENESTAR SOCIAL.

En una primera aproximació, sense massa reflexió, una definició del lleure podria ser la situació en contraposició a l'esforç del treball, és a dir, que el lleure és carència d'esforç, o sigui descans. Però ràpidament un se n'adonaria que el repòs del treball pot també involucrar l'esforç, per exemple, un partit de futbol entre amics.

Aleshores, una successiva aproximació duria, potser, a una noció del lleure expressada en termes d'ocupacions desinteressades. És a dir, que en el partit de futbol entre amics, encara que suposi esforç, s'actua amb l'única finalitat de gaudir del joc.

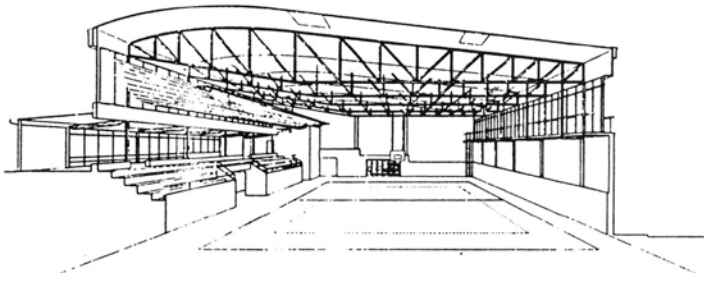
De fet la noció de lleure com a "ocupació desinteressada" és molt antiga. Els grecs, ni tenien una paraula per fer esment del treball (tasques quotidianes).

Joffre DUMAZEDIER, sociòleg de gran prestigi i un dels pioners de la sociologia del lleure dóna aquesta definició:

"El lleure es presenta com un conjunt d'ocupacions a les que l'individu s'hi pot dedicar voluntàriament, tant per divertir-se, com per desenvolupar la seva informació o formació desinteressada, la seva participació social voluntària o la seva lliure capacitat creadora després d'estar deslligat de les seves obligacions professionals, familiars i socials".

Què entenem per equipament esportiu?

És important que puguem començar dient que són moltes les ocasions a les quals només ens referim –utilitzant el terme instal·lació esportiva– a tota una sèrie d'equipaments concebuts i construïts seguint unes normes molt concretes i amb uns objectius purament

esportius. Entenen per esportives les pràctiques d'activitats físiques tradicionals i de competició.

De tota manera, també és important el fet que avui en dia sigui necessari matitzar aquesta concepció excoent del terme instal·lació esportiva, per afegir seguidament que els equipaments necessaris per utilitzar en qualsevol tipus d'activitats físiques i esportives són molt més nombrosos que en aquelles instal·lacions esportives tradicionals. No hi ha dubte que en l'actualitat observem con aquest concepte d'"equipament esportiu" inclou des dels tradicionals poliesportius, camps de futbol i piscines, fins als terrenys d'aventura, carrers de vianant, jardins, places públiques, passant per les habituals rehabilitacions d'edificis, mercats, fàbriques i esglésies per l'ús i la pràctica d'alguna modalitat d'activitat física i esport.

Tot allò que hem apuntat fins ara, està estretament relacionat i totalment marcat per l'entorn urbà o rural al que fem referència. L'activitat econòmica-política, la religió i el lleure-esport foren tres pilars on s'assentaren les primeres ciutats. Les diferents cultures urbanes han posat l'èmfasi de manera diversa en cadascun d'aquests trets, però tots en general materialitzen la pròpia idea de ciutat des de la consolidació d'aquestes activitats.

Segurament la ciutat grega és la que més clarament posa de manifest el que acabem de dir.

A la Creta oriental entre l'any 3400 al 1000 a. C. la ciutat de Gourmia disposava ja d'una àrea central formada pel palau, centre cívic, teatre i plaça pública.

Però la consolidació de la polis grega no es durà a terme fins al segle V. *Turio*, *Pireo*, i *Rodas*, són les tres ciutats més importants dissenyades totalment per HIPODALAM, però pel que

estem comentant *Priene* és segurament el millor exemple. Reedificada a mitjans del segle IV, en temps d'Alexandre, és una de les ciutats que més coneixem avui en dia. Tenia 400 habitants. Al Nord de la ciutat hi havia el teatre i el gimnàs i cap al Sud un segon gimnàs annexat a un estadi, el qual dóna idea de la gran preocupació dels grecs per la salut corporal i l'esport. El Gimnàs i la Palestra eren edificis molt característics de les polis gregues. Les ciutats importants en tenien més d'un. *L'Atenes* de Pericles en tenia com a mínim tres, i algunes ciutats esdevingueren famoses per llurs instal·lacions esportives. *Priene*, *Epidauro* y *Olimpia* en són bons exemples. Segons J. A. Acebillo hi havia més vigor tipològic i més relació entre les palestres i gimnasos a *Olimpia* i *Priene* que en les que s'edifiquen avui dia, i

això és molt negatiu, tant per l'avanç de l'arquitectura esportiva, com per qualitat de la pròpia ciutat.

Tipologia dels equipaments per l'ús i pràctica de l'activitat física, l'esport i la recreació

A manera d'introducció d'aquest apartat, voldria fer esment de diverses dades, que varen il·lustrar estadísticament la gran varietat tipològica en equipaments esportius i recreatius existents.

A la província de Barcelona s'han censat –fins el 31 de desembre del 1983– un total de 3585 equipaments esportius, que comprenen 8729 espais esportius.

D'aquesta xifra d'espais esportius, 7070 corresponen a allò que conside-

rem més clarament a “convencionals”. Si seguim prenent les dades estadístiques del cens, abans citat, observem que els 1659 equipaments “no convencionals”, censats a la província de Barcelona, *1008 corresponen a pistes de petanca, 39 a recorreguts de footing, 18 a espais d'aerodelisme, 411 a zones de caça, 12 a espais de motocròs y 35 a espais de bitlles.*

Com podem observar, el cens realitzat fa referència únicament a equipaments “no convencionals”, que acostumen a ser utilitzats d'una manera continuada per ús exclusiu de les activitats recreatives relacionades.

Tot i així, existeix un gran ventall d'equipaments urbans que encara que no d'una forma continuada, sí que tendeixen a ser cada vegada més, un marc

usual per a la pràctica d'activitats físiques en el temps lliure. Totes elles pel seu caràcter polivalent, són sempre difícils de censar com a equipament de caire exclusivament esportiu o recreatiu.

Així doncs, trobem –bàsicament a nuclis urbans caracteritzats per una gran densitat de població i per una manca d'equipaments d'ús social– que a les zones de vianants, al propi asfalt de les avingudes més transitades, parcs i jardins públics i inclús a velles fàbriques en desús i a d'altres espais similars, s'organitzen festes populars i recreatives, Jornades de l'esport escolar, curses atlètiques, de patins o de bicicletes, campionats de futbol al carrer, bàsquet, etc.

D'altra banda, el medi natural, consti-

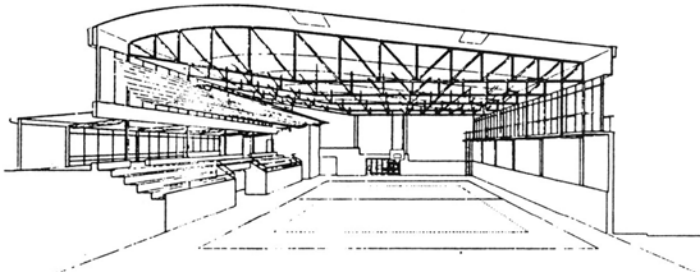
tueix en si mateix, segons Bruno Rossi, el més gran equipament esportiu no convencional.

Cap municipi pot viure donant l'esquena al seu medi natural. El mar i les seves grans extensions de platja, la muntanya i les seves llargues sendes i camins, la neu, els rius, llacs (...) haurien de ser marcs en els quals poder situar-hi els equipaments més interessants per a l'esbarjo del ciutadà.

En aquest sentit, podríem citar exemples que han sigut i són encara, punts de referència que mereixen un gran interès, per tots els planificadors i gestors de l'activitat física durant el temps lliure.

Entre molts d'altres, és important remarcar com els municipis de la capital italiana de Torí, seguint una proposta

dels tècnics esportius i arquitectes municipals regits pel Conseller de Cultura, Esports i Turisme, foren capaços de reconvertir i remodelar un palau de congressos, enorme i poc utilitzat, en una interessant instal·lació d'ús polivalent amb les característiques següents: 7 pistes poliesportives delimitades per separacions mòbils, un rocòdrom de 50 m de llargària per 15 d'alçada amb diversos tipus de parets i característiques, una pista "indoor" d'atletisme, amb graderies i una infraestructura mòbil, un espai com a terreny d'aventures, dos espais per específics, per recreació; tot això dotat amb ma-

gatzems, vestuaris, oficines, etc. Sens dubte, aquest tipus d'equipament ha significat una gran innovació i s'ha convertit en un projecte d'avantguarda, que ha servit i serveix encara com a punt de referència per a molts municipis.

Seguint aquest mateix exemple, l'ajuntament de L'Hospitalet de Llobregat està remodelant i condicionant una antiga foneria, ubicada en el seu casc urbà. Aquesta serà d'ús polivalent i en ella ja s'hi ha programat una fira infantil que oferirà interessants propostes esportives i recreatives.

Com podem veure, el concepte ex-

cloent i quasi exclusiu que té la societat espanyola del terme "esport", comença a qüestionar-se des d'òptiques molt diverses, tant d'intel·lectuals, professionals com des del mateix ciutadà, que demana la pràctica d'activitat física en funció d'uns interessos i motivacions molt diverses, tant si són de caire competitiu, de caire recreatiu, como si són en funció d'objectius purament utilitaris, rehabilitadors, etc. Tot això és un clar indicador social, de canvi i transformació dels presents i futurs equipaments esportius.

BIBLIOGRAFIA

Boletín AETIDE Septiembre/Octubre 1981. *El terreno de aventura, un nuevo espacio de juego.*

Boletín BOA Mayo/Junio 1980. *Itinerario en la naturaleza para olvidar el coche.*

Boletín BOA Julio/Agosto 1978. *Los parques TRIMM: parques urbanos o neutrales acondicionados para la actividad física.*

El ocio en las distintas edades vitales.

BOA Mayo/Junio 1978:

— *Zonas de musculación al aire libre.*

— *Las pistas de transpiración: circuitos tipificados para la preparación física general.*

— *Los estudios naturales: circuitos para la preparación física general y explanadas para el deporte.*

Llibres

BOIX I JUNQUERA, R.; MILLET I SERRA i PUIG I BARATA, N. *Las instalaciones deportivas a les comarques de Barcelona.* Coordinació i introducció Jordi Vallverdú i Gimeno. Barcelona: Diputació de Barcelona, Servei d'Esports, DL 1985, p. 218.

COMITATO OLIMPICO NAZIONALE ITALIANO. *Centro Studi (Roma). Un programa local para el desarrollo del deporte: las instalaciones deportivas en el marco de la planificación territorial: material de discusión.* Traducción, adaptación y reedición en lengua castellana: INEF, AETIDE, CEUMT. Barcelona: Institut Municipal d'Educació Física: Centre d'Estudis Urbanístics, Mu-

nicipals i Territorials; Madrid: Asociación Española de Trabajo sobre las instalaciones Deportivas y para el Esparcimiento, 1981, p. 32.

DE GRAZIA, J. *Vers una civilisation du loisir?* París: Editions du Seuil, 1962, p. 309 (collection points: civilisation; 29).

L'HOSPITALET DE LLOBREGAT. Ajuntament. Patronat Municipal d'Esports. *Fira joc i esport jove: 1987: projecte.* L'Hospitalet de Llobregat: Patronat Municipal d'Esports, 1987.

MIRÓ I SELLARÉS, P. *Reflexión crítica sobre el concepto deporte.*

MUNNÉ, F. *Psicosociología del tiempo libre: un enfoque critico.* México: Trillas, 1980, p. 240.

Articles

Boletín de AETIDE, Mayo/Junio 1978:

— *Zonas de musculación al aire libre.*

— *Las pistas de transpiración: circuitos tipificados para la preparación física general.*

— *Recorridos bajo el bosque: circuitos tipificados para la preparación física general.*

— *Los estadios naturales: circuitos para la preparación física general y explanadas para el deporte.*

Boletín de AETIDE, Septiembre/Octubre 1978:

— *Aprovechamiento del casco urbano.*

— *Rehabilitación de iglesias y mercados en Inglaterra para el deporte y el esparcimiento.*